

Zahájenie školskej dochádzky

Zahájenie školskej dochádzky patrí k mimoriadnej udalosti v živote dieťaťa a jeho rodiny. V predškolskom veku niektorí rodičia a odborníci kladú dôraz na spontaneitu, dieťa by sa malo iba hrať a spontánne prejavovať, do prirodzeného vývoja nezasahovať, pokiaľ to nie je nevyhnutné. Iní zasa kladú dôraz na predškolskú prípravu, dieťa by malo byť do školy postupne, nenásilne pripravované v oblasti kognitívnej, sociálnej, emočnej. Rozumná je tzv. **stredná cesta**. Potrebne je vnímať konkrétne dieťa, poskytovať mu podnety a klásť na neho také nároky, ktoré sú v súlade s jeho možnosťami a predpokladmi a takými požiadavkami, ktoré budú na neho kladené po zahájení školskej dochádzky.

Deti rovnakého veku sa môžu líšiť v oblasti fyzickej vyspelosti, v kognitívnych predpokladoch, v emočnej a sociálnej oblasti. Nároky na deti sú rôzne, závisia od podmienok, ktoré poskytuje rodina, a to: miera podpory, kvalita domácej práce, klíma v rodine a mnohé ďalšie. Učiteľ sa v triede stretáva s rôznymi deťmi, s ktorými pracuje podľa štandardných postupov a požiadaviek.

Zrelé dieťa s dobrou podporou rodiny nároky školy bez problémov zvláda. U nezrelých detí sa za kratšiu alebo dlhšiu dobu môže objaviť maladaptácia. Napríklad dieťa sa obťažne prispôsobuje autorite, nevydrží sa sústrediť, nedokáže ovládať spontánne impulzy k hre, k monológovi, k pohybu, nestačí udržiavať tempo preberanej látky, je nespokojné, napäté, úzkostné, nepokojné, ľahko sa rozplače, stráca motiváciu, nechce ísť do školy, nechce robiť úlohy. Objavujú sa psychosomatické prejavy, a to: tiky, bolesti hlavy, bruška, zvracia, má zlý spánok.

Školská zrelosť – dosiahnutie takého stupňa vývoja vo fyzickej, mentálnej, sociálnej a emočnej oblasti, že sa dieťa dokáže bez výrazných problémov zúčastňovať výchovno-vzdelávacieho procesu, najlepšie s radosťou.

Školská pripravenosť – zahŕňa hlavne kompetencie v kognitívnej, emočnej, pracovnej, somatickej oblasti, ktoré dieťa nadobúda a rozvíja učením, sociálnymi skúsenosťami.

Pripravenosť na školskú dochádzku obsahuje rozvoj najmä týchto oblastí:

- *Sebavedomie*: dieťa by malo mať pocit, že kontroluje a zvláda pohyby, správanie i svet okolo neho. Malo by byť presvedčené, že ak sa do niečoho pustí, jeho snaha bude úspešná a dospelý mu v prípade potreby pomôže.
- *Zvedavosť*: pocit, že je dobré a zaujímavé dozvedieť sa niečo nové, a že učenie je príjemné.
- *Schopnosť konať s určitým cieľom*: pranie a schopnosť ovplyvňovať dianie a konať vytrvalo. To súvisí s uvedomovaním si vlastných schopností.
- *Sebaovládanie*: schopnosť prispôbiť a ovládať svoje správanie v súlade s dosiahnutým vekom, zmysel pre vnútornú sebakontrolu.
- *Schopnosť pracovať s ostatnými*: táto schopnosť súvisí s tým, ako dieťa dokáže byť chápanie ostatnými a zároveň ostatným porozumieť.
- *Schopnosť komunikovať*: prostredníctvom slov vymeniť si myšlienky, pocity, predstavy. Táto vlastnosť súvisí s dôverou v ľudí okolo seba a s príjemnými pocitmi plynúcimi z činnosti.
- *Spolupráca*: nájsť rovnováhu medzi svojimi prániami a prániami ostatných

Oblasti, ktoré sú dôležité pri posudzovaní školskej spôsobilosti:

Telesná/fyzická a somatická oblasť

Posúdenie telesného, zdravotného stavu je v kompetencii lekára. Faktory, ktoré ovplyvňujú zdravotný, telesný stav: raný vývoj dieťaťa (oblasť motorického vývinu, vývinu reči), vplyvy somatických vad, chronických ochorení, majú vplyv na školskú zrelosť dieťaťa. Dôležitá je telesná vyspelosť, výška, váha, treba tieto faktory brať v úvahu, no nejde o citlivé údaje pri diagnostike školskej zrelosti. Nižšia telesná konštitúcia môže spôsobovať skoršiu a nižšiu unaviteľnosť, nižšiu unaviteľnosť proti psychofyzickej záťaži. Takéto dieťa môže mať pocit slabosti, menejcennosti, môže pociťovať ohrozenie, môže byť menej obratné, stať sa terčom posmechu. **Vhodné je požiadať o posúdenie všeobecného lekára pri deťoch predčasne narodených, deťoch s nižšou pôrodnou váhou, s problémami v oblasti motoriky, reči.** U vyššie spomínaných detí je vyššie riziko vzniku porúch učenia, porúch aktivity a pozornosti. Dôležité je spomenúť deti s častým ochorením, u ktorých sa môžu vyskytnúť problémy s adaptáciou na školu, v interakcii so spolužiakmi pri nadväzovaní a udržiavaní nových kontaktov, priateľstiev.

Poznávacia/kognitívna oblasť

Pre zvládanie základných zručností ako je čítanie, písanie, počítanie, je dôležitá úroveň rozumových schopností a rovnomernosť v rozvoji čiastkových schopností. U detí, ktoré zaostávajú v rozvoji kognitívnych schopností, je vhodné uvažovať o odklade školskej dochádzky a venovať im starostlivosť v oblasti ich rozvoja. Niektoré deti majú dobre rozvinuté kognitívne schopnosti, ale jedna z čiastkových funkcií, nie je dostatočne rozvinutá napr. zraková diferenciacia. Vhodné je rozvíjať s dieťaťom tú čiastkovú funkciu, v ktorej zaostáva predovšetkým hrovou formou. Dôležité je brať do úvahy aj iné faktory, a to: sústredenosť dieťaťa na činnosť, jeho reakciu na úspech, neúspech, usilovnosť, trpezlivosť. Niektoré deti vedia čítať, písať, počítat pred nástupom do školy. Ide o nadané deti, ktoré môžu byť zaškolené pred dovŕšením 6 roka. V tomto prípade je dôležité zvážiť rozvoj jednotlivých oblastí, pretože v niektorej inej oblasti dieťa môže zaostávať napr. sociálnej oblasti. Predčasné zaškolenie dieťaťa by nebolo vhodné.

Do skupiny kognitívnej oblastí patria tieto čiastkové funkcie:

- vizuomotorika, grafomotorika
- reč
- sluchové vnímanie
- zrakové vnímanie
- priestorová orientácia
- základná orientácia v čase (dnes, včera, večer, ráno)
- základné matematické predstavy

Vizuomotorika/grafomotorika

Pohyb dieťaťa a manipulácia s predmetmi mu umožňuje poznávať svet, osamostatňovať sa. Pre rozvoj hrubej motoriky je dôležité dieťaťu poskytovať dostatok priestoru k prirodzenému pohybu, podporovať ho primerane k veku v športových aktivitách.

Koordináciu tela a jemných pohybov rukou, súhrou rúk, očí si dieťaťa rozvíja tým, že sa učí obliekať, stolovať, zvládať základné hygienické zručnosti, pomáhaním v domácnosti (poukladá hračky, podieľala sa na procese varenia...). Za dieťa nie je dobré robiť to, čo zvládne samo, odháňať ho, ak chce pomáhať, robiť niečo spolu s rodičmi. Medzi hračkami by nemali chýbať stavebnice, skladačky, mozaiky, korálky, šnúrky, plastelína, nožnice, farebný papier, farbičky, papiere na vystrihovanie, nalepovanie. Pre rozvoj grafomotoriky a vizuomotoriky je vhodné ho motivovať k vypracovaniu pracovných listov, zošitov, vymaľovaniu, dokresleniu omaľovánok. Dobre rozvinutá grafomotorika a vizuomotorika je podmienkou, dobrým podkladom pre rozvoj písania. Už pri kreslení je vhodné učiť ho k správne mu úchopu farbičky. Vhodné sú aktivity pre prácu s pinzetou, kde dieťa vyberá korálky, tým sa prirodzene učí správne mu úchopu ceruzky prirodzenou formou.

Reč

Dieťa potrebuje reči/ hovorenému dobre rozumieť, aby rozumelo, čo je od neho vyžadované, aby rozumelo výkladu učiteľa. Reč sa prelína s myslením, prostredníctvom reči dieťa prejavuje, zdieľa čo si myslí. Reč je rovnako dôležité pre spolunažívanie v kolektíve. **Deti s nedokonalým, oneskoreným vývinom reči majú zvyčajne problémy pri čítaní, písaní, vo väčšej miere sa u nich vyskytujú poruchy učenia ako je dysgrafia, dyslexia, dysortografia, dyskalkúlia.** Predškolské obdobie je dôležité pre rozvoj reči dieťaťa. Vhodné je sa s dieťaťom rozprávať, čítať mu rozprávky, hovoriť mu príbehy, spievať si s ním, učiť ho básničky, riekanky...Nie je vhodné nechávať dieťa neprimerane dlho pri televízii, počítači, mobilnom telefóne. Pri výrazných ťažkostiach v reči je vhodné vyhľadať pomoc logopéda, v niektorých prípadoch vyhľadať pomoc neurológa, psychológa, foniatra, psychiatra. Dôležité je posúdiť či ide o čiastkový problém, oneskorený vývoj výslovnosti alebo o ide o závažnejší problém ako je duševná zaostalosť, vývojová dysfázia, porucha autistického spektra a iné.

Vývin reči:

- dieťa od narodenia preferuje zvuky sociálneho charakteru (ľudský hlas)
- od 4 mesiacov produkuje fonémy
- 6 – 8 mesiacov sa objavuje žvatlanie, prvé slabiky
- prvé slovo sa objavuje okolo 1 roka, malo by vedieť aspoň 5 slov
- 8- 10 mesiacov – rozumie slovám, ukáže na mamu, oca
- slovo musí mať význam, vtedy je to slovo
- 1. – 3. rok: reč je prostriedkom a cieľom zároveň, to čo hovorí nemusí mať sprostredkujúci význam
- osvojuje si význam slov, postupne aj názvy
- dôležité je hodnotenie pasívnej slovnej zásoby (koľkým slovám rozumie)
- slovník 14 – 15 mesiaci, ovláda jeden výraz tak, že ho používa stabilne
- 2. ročné vie povedať jednoduché vety, agramatická reč – neskloňuje, nečasuje
- 2. – 3 .rokom – vytvára základy v syntaxe, prítomná ontogenetická dyslália, prevažuje neschopnosť vysloviť niektoré hlásky

Predškolský vek

- prevláda agramatizmus, nepresnosti reči
- dieťa je schopné hovoriť plynulými súvetiami
- prítomná ontogenetická dyslália
- v reči sa objavuje egocentrická reč, dieťa hovorí samé so sebou, výborný prostriedok na rozvoj správania, nebrzdí ju

- reč ovplyvnená sociálnym učením
- objavuje sa konkrétne chápanie istých slov, viet
- absencia abstraktného myslenia

Sluchové snímanie

Sluchové vnímanie má v predškolskom veku **zásadný význam pre rozvoj reči**. Vplyvom oslabeného sluchu sa môžu u dieťaťa prejavovať problémy v čítaní, písaní, v schopnosti zapamätania si informácií. Rozvíjať sluchové vnímanie môžeme čítaním rozprávok, reprodukciami čítaného textu, spevom, hrou na lokalizáciu zvuku, na určenie zdroja zvuku, rozvíjaním rytmu. Ide o činnosti/ hry ako sú: prasiatko urob kvik, kukučka zakukaj, rozpoznávanie hlásky na začiatku slova, roztieskavanie slov na slabiky, slovný futbal, tichá pošta. Sluchovú pamäť deti rozvíjajú prirodzeným spôsobom ako je učením sa básničiek, pesničiek, riekaniek a inými podobnými hrami.

Zrakové vnímanie

Zrakom prijíma dieťa najviac informácií, poznáva svet. Zrak ovplyvňuje rozvoj myslenia, reči, vizuomotorickú koordináciu, priestorovú orientáciu, základné matematické predstavy. Pre školský vek je dôležité zrakové vnímanie hlavne pri rozpoznávaní písmen, čísel, pri čítaní, písaní, počítaní. Dieťa v predškolskom veku by malo vedieť rozpoznať a pomenovať farby, rozlišovať figúru od pozadia. Pre rozvoj zrakového vnímania sú pre deti vhodné také pracovné listy, ktoré obsahujú úlohy ako je: hľadanie obrázkov, ktoré sú inej veľkosti, tvaru, rozmiestnenia, obrázky, kde sa posudzujú odlišnosti a podobnosti, úlohy na priradenie objektu k tieňu, vyhľadávania dvoch rovnakých tvarov. Zrakové vnímanie podporujú hry ako je pexeso, mozaiky, domino, stavanie stavebnice podľa predlohy. Po dovŕšení piateho roka, dieťa by malo rozlišovať medzi celkom a jednotlivými časťami. Zrakovú analýzu a syntézu dieťa rozvíja pomocou puzzle či obrázkov z viacerých častí, hrou tangram, kreslením obrázkov podľa vzoru, dokresľovaním chýbajúcich častí obrázkov. Zrakovú pamäť s dieťaťom rozvíjame pomocou rozprávania (*aké malo hračky v škôlke, čo videlo v divadle, obchode, ukazovaním predmetov a následným zakrytím predmetov, pexesom...*). Pri vypracovaní listov je vhodné dieťaťu viesť, aby pracovalo zľava-doprava, čo je dôležité pri rozvoji písania, čítania. Vhodné je čítať s dieťaťom knižku a ukazovať prstom čítaný text.

Vnímanie priestorovej orientácie

Vnímanie priestoru je dôležité pre orientáciu v prostredí, pri osvojení si pohybových a sebaobslužných schopností, pre rozvoj hrových aktivít, grafomotoriky, školských zručností. V školskom veku ovplyvňuje priestorová orientácia písanie, čítanie, počítanie, geometriu, orientáciu v notovom zápise, na mape. Dieťa pred nástupom do školy by malo ovládať pojmy hore-dole, vpredu-vzadu, vpravo-vľavo. Vnímanie priestoru ovplyvňuje chápanie predložkových väzieb (na, pred, za, do, pod, medzi, vedľa, hneď...). Dieťaťu pomáha orientovať sa a rozumieť pojmom, vysoko, nízko, ďaleko, blízko, prvý, prostredný, posledný. Dieťa by sa malo učiť významu pojmov najprv na vlastnom tele, v priestore, až tak na papieri. Rozvoj tejto schopnosti je vhodné realizovať vonku, v miestnosti, v knižke, na obrázku, v pracovných listoch.

Základná orientácia v čase

Orientácia v čase dieťaťu umožňuje uvedomiť si časovú postupnosť a postupnosť jednotlivých úkonov pri bežnej činnosti napríklad pri samoobslužných činnostiach, vypracovaní úlohy. V školskom veku je dôležitý odhad času pre splnenie úlohy. U predškolských deťoch rozvíjame orientáciu v čase pomenovaním deja, činnosti. Vedenie dieťaťa aby sa orientovalo v základných činnostiach (ráno, dopoludnie, obed, popoludnie, večer, rozvoj poznania dní v týždni. Dôležité je viesť dieťa k vnímaniu zmien v prírode, činností, ktoré sú typické pre ročné obdobia. V rozhovoroch s dieťaťom rozprávať sa o tom, čo bude dopoludnia, večer, čo bude najskôr, čo sa stane neskôr, čo bolo včera, čo bude zajtra...Tým sa dieťaťo neučí iba chápať jednotlivé významy slov ale rozvíja svoju časovú postupnosť.

Základné matematické predstavy

Na vytváraní matematických predstáv sa v predškolskom veku podieľa niekoľko čiastkových funkcií: motorika, zrakové, sluchové, hmatové, priestorové, časové vnímanie, reč. Tieto čiastkové funkcie sa podieľajú na vytváraní predčíselných predstáv, z ktorých sa utvárajú číselné predstavy, napríklad: určovanie počtu prvkov, chápanie čísel, číselných radov, číselných operácií. Tento proces začína porovnávaním (malý-veľký, krátky-dlhý, málo-veľa), pokračuje triedením (kategorizácia, ovocie, zelenina, zvieratá), podľa farby, veľkosti, tvaru, neskôr dieťa dokáže triediť aj podľa viacerých kritérií, rozpozná, čo do skupiny nepatrí. Dôležitá je fáza učenia/triedenia podľa veľkosti, množstva. Na konci tohto procesu by dieťa malo porozumieť tomu, že číslo nie je závislé od usporiadania prvkov, veľkosti, tvaru, ale označenie počtu je charakteristika sama o sebe. Pri rozvoji matematických predstáv je dôležité začať pracovať s predmetmi, postupne prejsť k obrázkom. K rozvoji napomáhajú hry ako sú kuželky, človeče nehnevaj sa, domino.

Kognitívne procesy výrazne ovplyvňujú sebapoňatie predškoláka, postupne si predškolák uvedomuje svoju odlišnosť, sebahodnotenie dieťaťa je závislé na iných ľuďoch.

Práceschopnosť/návyky

Pre zahájenie školskej dochádzky je dôležitá schopnosť tzv. zámernej koncentrácie pozornosti na danú činnosť, veku primeraný zmysel pre povinnosť, zodpovednosť, uvedomovanie si, že je potrebné úlohu dokončiť. Niektoré deti od činnosti odbiehajú, strácajú záujem, rýchlo sa unavia alebo odmietajú pokračovať. Niektoré deti nevydržia ani u hry, často striedajú činnosti. Školská práca kladie nároky na všetky kvality pozornosti (intenzita, stálosť, vytrvalosť, odolnosť voči rušivým vplyvom). **U školáka sa predpokladá primeraná miera samostatnosti pri prechode od jednej činnosti ku druhej. Práceschopnosť je podmienená aj zrením CNS ale úzko súvisí aj so zrelosťou osobnosti, doterajšou výchovou.** Nápomocné je viesť dieťa k rešpektovaniu pravidiel, limitov, podporovať jeho samostatnosť (*nerobiť za neho činnosti, ktoré zvládne samé*), dať mu drobné *povinnosti* (*upratať hračky, oblečenie, pomáhať v domácnosti*). Nenechávať ho nudiť sa, poskytnúť mu dostatočný priestor pre hru, viesť ho činnosti. Vhodné je postupne pridávať činnosti primerané veku dieťaťa z detských časopisov, pracovných zošitov pre predškolákov, hrať spoločenské hry. Takto u dieťaťa môžeme **rozvíjať nenásilným spôsobom koncentráciu pozornosti**. Pri hre

s pravidlami, je vhodné dieťa učiť rešpektovať a prijímať danú danosť, vyrovnávať sa s tým, že nie vždy sa mu darí, povzbudzovať ho.

Emocionálna a sociálna zrelosť

To ako dokáže dieťa dobre fungovať nezávisí iba od jeho predpokladov, ale aj od samotných učiteľov a rodičov. Ide o to, ako dieťaťu dokážeme porozumieť, dôvodom jeho správania, jeho potrebám, možnostiam, a schopnosti objaviť jeho správnu formu motivácie. Od dieťaťa sa očakáva istá miera emočnej stability, veku primerané zvládanie emócií, sebaovládanie, odolnosť voči frustrácii (*nezdaru, neúspechu, prekážkam*). V tejto oblasti sú medzi deťmi veľké rozdiely. Niektoré deti sú emočne vyrovnané, radostné, k všetkému pristupujú so zvedavosťou, sebadôverou, bez strachu, nezdar ich neodradí. Iné deti sú hanblivé, úzkostné, rýchlo sa rozplačú, neúspechy ich zrania, rezignujú, iné nevedia ovládať sklamanie, zlosť, prejavujú sa až agresívne.

Dôležitá je aj sociálna vyspelosť, určité sociálne zručnosti, adaptabilita. Tu zaradujeme schopnosť dieťaťa odlúčiť sa na istú dobu od rodičov, byť v inom prostredí s inými ľuďmi, rešpektovať cudziu autoritu. Dôležitá je schopnosť začleniť sa do kolektívu rovesníkov, vedieť s nimi komunikovať, rozumieť pravidlám spoločenského spolunažívania a rešpektovať ich, ale zároveň dať najavo svoje potreby, schopnosť pracovať s ostatnými, spolupracovať. Pre rozvoj sociálnych zručností je vhodné poskytovať dieťaťu dostatok príležitostí pre stretnutie sa s inými deťmi, podporovať ich kamarátske vzťahy, pociťovať radosť z úspechu iných a spoločnej činnosti. Viest' dieťa k tomu, aby sa na svet dokázalo pozrieť očami toho druhého, poznávať to, že nie vždy bude všetko tak ako si ono praje a predstavuje. Vhodné je učiť dieťa pravidlám slušného správania. To ako dieťa bude fungovať mimo svoju rodinu závisí od jeho autonómie a sebadôvery. Základy týchto kompetencií sa vytvárajú v období od narodenia dieťaťa (*vid'. vývinové štádia Eriksona, nižšie v rámci tohto dokumentu*). Ide o kontinuálny proces od narodenia, v ktorom je dôležité mať dieťa rado, venovať mu pozornosť, prijímať ho, chápať jeho potreby, nechávať mu priestor a zároveň vymedzovať hranice. Dôležité je uspokojenie základnej potreby lásky dieťaťa, ktorá je veľmi silná do tretieho roku života dieťaťa.

Vývinové obdobia podľa Eriksona, doplnené Ríčanovu interpretáciu sebaoponovania v jednotlivých fázach. Erikson svoju prácu rozšíril o sociálnu skúsenosť a zvládanie nárokov sociálneho prostredia. Jednotlivé vývinové fázy sú charakterizované i typom psychosociálnej krízy, ktorej úspešne zvládnutie umožňuje vytvoriť cnosť – predpoklad úspešnej sociálnej adaptácie v ďalšom živote dieťaťa.

Vývinové obdobia podľa modelu Eriksona do 6 roka vývinu dieťaťa:

1. **štádium nemluvňa (0 – 1. rok)** - psychosexuálny aspekt je orálno-senzorický – slasť dieťa získava prostredníctvom ústnej zóny (saním, cumľaním) a vnímaním okolia. Psychosociálnou krízou je **dôvera vs. nedôvera**, ktorá sa u dieťaťa fixuje podľa uspokojovania základných potrieb lásky a bezpečia. Cnosťou do života je **nádej** – predpoklad, že sociálne okolie je potencionálne náklonné a priateľské. Deti v tomto veku sa môžu stať obeťou zanedbávania rodičovskej starostlivosti, čo môže prispieť k trvalým zmenám osobnosti. *Pokiaľ dieťa nedostane základnú starostlivosť, pretože samé sa o seba nevie postarať, v dospelosti nebude dôverovať sebe, ani ľuďom v rámci jeho medziľudských vzťahoch.*
2. **štádium raného detstva (1.- 3. rok)** – psychosexuálny aspekt je análono-muskulárny. Slasť dieťa získava z vyprázdňovania, resp. zadržovania stolice a reakcií rodičov, ktorí kladú nároky na dodržiavanie čistoty. Rozvoj psychomotoriky mu umožňuje

slobodný pohyb. Psychosociálnou krízou je **autonómia vs. hanba**, pochybnosti. Cnosťou pre život je **vôľa**, umožňujúca slobodný výber, samostatnosť a sebakontrolu. Nezvládnutie krízy tohto veku môže viesť **k zníženej kontrole impulzov a zvýrazneniu agresivity v dospelom veku**.

3. **štádium hravého veku (3. – 6. rok)** – psychosexuálny aspekt štádia je infantilno-genitálne-lokomotorický. Dieťa objavuje, že ľudia sú rozdelení podľa pohlavia. Zvyšuje sa schopnosť objavovať „po vlastných“ neznáme, často i zakazované oblasti. Krízou je **iniciatíva vs. vina** a cnosťou pre život je **rozhodnosť**. Problematický prechod týmto vývinovým obdobím poznačuje dospelú sexualitu a partnerské vzťahy, môže byť zdrojom mnohých porúch osobnosti (histriónska, narcistická).

Sociálny vývin dieťaťa v predškolskom veku

- dieťa je socializované do širšieho kolektívu
- rodina je významným identifikátorom, pre dieťa rozhodujúcou autoritou
- objavujú sa symetrické vzťahy dieťa má prvýkrát kamaráta/ku
- nemá vytvorenú väzbu na jednu osobu, symbol zrelosti je vytvorenie priateľských väzieb
- je schopné kooperatívnej hry
- dieťa si vyberá kamarátov podľa vonkajších charakteristík (má tablet, výzoru...)
- v sociálnych vzťahoch sa objavuje prosociálne správanie
- objavuje sa agresia je funkciou frustrácie potrieb, imitačného správania, výraznej vnútornej neistoty z ohrozenia, zúfalstva
- v sociálnych vzťahoch sa objavuje svedomie, vie povedať čo je dobré a čo zlé
- morálka je heteronómna – dieťa chápe ako správne tie veci, za ktoré je odmenené

Vyššie popísané oblasti môžu slúžiť ako kritérium školskej spôsobilosti, môžu byť „radcom“, u ktorých detí je vhodné uvažovať o odklade zahájení školskej dochádzky. Môže ísť o tieto deti:

- deti zdravotne oslabené
- deti s výrazným oneskoreným kognitívnym vývinom
- deti s výrazne oslabeným vývinom v niektorých čiastkových funkciách v rámci kognitívnej oblasti
- deti nezrelé v oblasti práceschopnosti
- deti nezrelé v oblasti sociálnej a emočnej

Pri zvažovaní zahájenia školskej dochádzky je potrebné brať do úvahy aj iné faktory, ako je napríklad **aktuálna životná situácia dieťaťa, rodiny**. U dieťaťa nemusia byť zachytené žiadne vývinové nedostatky, ale aktuálne sa **nachádza v náročnej životnej situácii, ktorá kladie zvýšené nároky na jeho psychiku** (odchod jedného z rodičov, rozvod, úmrtie člena rodiny, na ktorého dieťa malo vytvorenú citovú väzbu, presťahovanie sa, akákoľvek trauma, s ktorou sa dieťa nedokáže v krátkom čase vyrovať).

Vzťahová väzba

Významným autorom zaoberajúcim sa vývinom ľudských vzťahov bol John Bowlby, ktorý sformuloval teóriu väzby, ktorú rozpracoval s Mary Ainsworth. Ťažiskom teórie je, že

dojča má vrodenný sklon vyhľadávať blízkosť osoby, ktorej môže dôverovať. Ak sa cíti choré, neisté, osamotené, aktivizuje sa u neho tzv. „väzbové správanie“ ako je napríklad plač, smiech a pod. Cieľom tohto správania je aby bola blízka (dôveryhodná) osoba opäť prítomná. Priestorový cieľ tohto správania je blízkosť, pocitovým cieľom je istota. Zo skúseností, ktoré dojča získa v interakcii s „rodičovskými postavami“ v prvom roku života, vyplýva potom jeho „pocit väzby“. Môže mať istú alebo neistú väzbu. Neistá väzba môže byť neisto-vyhýbavá, alebo neisto-ambivalentná. Bowlby sa domnieval:

- ak matka reaguje na signály dojčat'a empaticky, t. j. rýchlo a „primerane“, bude mať dieťa v prvom roku pravdepodobne istú väzbu
  - ak matka reaguje na potreby dieťaťa „stiahnutím sa“ (pasívne, nevýrazne), bude mať dieťa neisto-vyhýbavý štýl väzby
  - nekonzistentné a nepredvídateľné reakcie matky podporujú u dieťaťa neisto-ambivalentnú väzbu
1. deti **s istou väzbou** prejavujú na odchod významnej osoby, matky známky žiaľu, prerušia hru, hľadajú ju, od cudzej osoby sa dajú ťažšie utešiť, niekedy sa dajú nahovoriť aby si vzali hračku. Po návrate matky ju priateľsky pozdravia, snažia sa s ňou o blízkosť a telesný kontakt, po krátkom čase sa začnú opäť hrať
  2. deti **s neisto-vyhýbavou** väzbou ignorujú odchod matky, s cudzou osobou sa hrajú ešte živšie ako s matkou. Ignorujú príchod matky, vyhýbajú sa očnému kontaktu s ňou, matku nepozdravia skoro vôbec, nevyhľadávajú jej blízkosť, a telesný kontakt, po krátkom čase sa začnú opäť hrať
  3. deti **s neisto-ambivalentnou väzbou** sú nepokojné a plačú, keď matka opustí miestnosť. Nechcú ju nechať odísť a nedajú sa utíšiť cudzou osobou. Po návrate matku pozdravia a vyhľadávajú jej blízkosť, ale zároveň možno na nich pozorovať známky hnevu. Odmietajú hračky, sú nepokojné, mrzuté, vešajú sa na matku

Za dôležité považujem spomenúť proces separácie batol'at'a:

1. aktívny – ide o vedomú snahu dieťaťa, dostať sa od rodičov.

2. pasívny - násilne oddelenie matky od dieťaťa na dlhšiu dobu, v takomto prípade môže nastať u dieťaťa separačná úzkosť, objavuje sa do 3 roka.

Proces pasívnej separácie od matky má niekoľko fáz:

- fáza protestu: charakteristická je intenzívnym plačom
- fáza zúfalstva/apatie: dieťa pochopilo, že je zbytočné plakať, dieťa pochopí stratu
- fáza odpútania sa: dieťa prejavuje záujem o okolie
- fáza pripútania sa k novej osobe

Existujú rodičia, ktorí neberú do úvahy usmernenia MŠ v otázke zaškolenia dieťaťa, no v takomto prípade samotné nezrelé dieťa doplatí na rozhodnutie svojich rodičov. Dôležité je túto úlohu spolu s dieťaťom zvládnuť, nič nezanedbať a zároveň nesnažiť sa byť vyčerpateľnými rodičmi v možnosti posúdenia a realizácie diagnostiky školskej spôsobilosti.